

Тетяна Беценко
Доктор філологічних наук, професор
Сумський державний педагогічний університет
імені Антона Макаренка
м. Суми

**ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ
АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК РІЗНОВИД
ПОШУКОВО-КРЕАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Постановка проблеми.

Лінгвокультурологія - галузь мовознавчої науки, що вивчає вияви культури народу в його мові та мовленевій діяльності, способи, засоби і форми, якими "мова зберігає в лінгвокультурах елементи

культури й передає їх через тексти в суспільну мовну практику" [2, с. 61]. Реалізація у науково-дослідній, науково-освітній діяльності пропонуваного виду роботи з художнім текстом орієнтована на різноаспектне пізнання духовно-матеріальної культури певного етносу.

Аналіз останніх досліджень.

Питання зв'язку культури народу та його мови розглядали вже у ХІХ ст. у рамках порівняльно-історичного мовознавства (Я. Грім, Ф. Буслаєв, І. Гердер та ін.), психологічного напрямку лінгвістики (В. фон Гумбольдт, Г. Штейнталь, Г. Пауль, О. Потебня, К. Бюлер та ін.), в ХХ ст. - у неогумбольдтіанстві, лінгвокраїнознавстві, етнопсихолінгвістиці та ін. Сьогодні питаннями лінгвокультурології в Україні займаються - С. Я. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Калашник, Л. Мацько, О. Селіванова, в Росії - Н. Арутюнова, В. Костомаров, Ю. Степанов, Т. Толстая, М. Толстой, в Білорусі - В. Маслова, в Польщі - А. Вежбицька, Є. Бартмінський. Розв'язання проблем лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту порушила Л. Мацько. Дослідниця означила основні напрями (складники) лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту.

Формулювання мети дослідження.

Мета розвідки - схарактеризувати зміст, мету, об'єкт, предмет та завдання лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту як специфічного різновиду інтелектуально-креативної роботи.

Виклад основного матеріалу.

Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту полягає у *виявленні* різнорівневих мовних одиниць, що безпосередньо вказують на народномовне, лінгвоетнічне, країнознавче середовище / джерело, слугують засобами позначення етнічної дійсності, мають чітко виражене національне забарвлення, орієнтують на етноідентифікацію відтворюваних реалій, слугують маркерами національної картини світу; у *встановленні* культурної (народознавчої) семантики різнорівневих лінгвоодиниць та їх співвіднесеності з певним етносом; у *з'ясуванні* народознавчого характеру повідомлюваної в тексті інформації; у *пошуку та описові* особливостей реалізації в тексті ментальності мовця / автора.

Мету лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту вбачаємо у цілеспрямованому виявленні, аналізові та описові різнорівневих мовних одиниць, що співвіднесені з певним

етнокультурним простором, є характерною ознакою народного (етнічного) континууму - його духовно-матеріальної дійсності, позначені народномовним (етномовним) колоритом і створюють культурний фон тексту, ідентифікують його з конкретним етнокультурним буттям, забезпечують відтворення національно картини світу і виступають мовно-естетичними знаками національної культури.

Завдання лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту :

- з'ясувати ідейно-тематичну спрямованість текстової інформації в аспекті її етнокультурної аргументації;
- схарактеризувати загальний культурний фон, представлений в тексті; встановити співвіднесеність тексту з певною культурою, етносоціумом, що реалізує культурну дійсність у назвах предметів духовно-матеріальної сутності; мотивувати з погляду традицій певної культури образно-сюжетну канву тексту, персонажі та образи як складники етнодійсності; виявити мовнокультурний феномен тексту з позицій ментальності автора, у контексті доби ;
- осмислити стильову та жанрову належність тексту з погляду етнокультурної, мовнокультурної, мовноестетичної дійсності, національних мистецьких традицій, культурно-естетичних настанов, норм ;
- пізнати мовнокультурну своєрідність тексту з урахуванням та на основі сфери спілкування і ситуації, на яку орієнтований текст, функцій тексту, фактора адресата, типу мислення, форми та типу мовлення;
- довести лінгвокультурну належність тексту на підставі аналізу його різносистемної мовної організації; виявити засоби та способи відтворення культури (етнодійсності) на прикладі опису мовного матеріалу, спостереженого в тексті;
- встановити різнорівневі мовні одиниці, що пов'язані з певним культурним, культурно-мистецьким, лінгвокультурним, народнопобутовим, народознавчим контекстом і забезпечуть відтворення етнодійсності в тексті; класифікувати та описати лінгвокультуреми; схарактеризувати лінгвокультуреми з урахуванням етимологічних, культурносемантичних, стильових та стилістичних тощо відомостей;
- розглянути мовно-естетичні знаки національної культури, засвідчені в тексті, як факти інтелектуально-образної діяльності, як

показники творчого духу митця;

- обґрунтувати вагу лінгвокультурних одиниць у плані формування мовно-етнічної картини світу в художньому творі;

- усвідомлено сприйняти лінгвокультурні одиниці, використані в тексті, як факти мовно-мисленнєвої діяльності індивіда, показники освоєння ним довкілля - рідного чи чужоземного, осмислити майстерність авторського змалювання етноконтинууму на прикладі актуалізації відповідного мовного матеріалу, схарактеризувати вміння митця представити лінгвокультурну дійсність у художньому творі; довести вирішальне значення мовної субстанції, що є тлом, яке створює / відтворює певну етночасопросторову дійсність;

- мотивувати емоційний колорит тексту, співвідносячи його естетику з етнокультурною мовленнєво-етичною, мовленнєво-етикетною традицією окремої культури.

Об'єктом лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту вважаємо мовнокультурний феномен організації тексту як різнорівневої, різноаспектної цілісності, що є фрагментом етнобуття, фактом етнодійсності, реалією духовно-матеріальної життєдіяльності етномовця (автора, персонажа тощо), **предметом** - аналіз різнорівневих мовних одиниць, що співвіднесені з визначеним етнокультурним соціумом, виступають характерними складниками його мовно-побутової дійсності, слугують створенню необхідного культурного фону тексту.

Важливість та потребу в оволодінні й використанні лінгвокультурологічного аналізу тексту вбачаємо в тому, що він дає змогу глибоко, всебічно осягнути іншу етнічну дійсність при допомозі мови. **Висновки.**

Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту (як поетичного, так і прозового) - плідна галузь пізнавально-інтелектуальної діяльності, що може бути успішно реалізована в навчальному процесі і стати основою здійснення наукових порівняльних мовознавчих студій. Використання цього різновиду роботи в різному обсязі доцільно практикувати при вивченні іноземної мови.

Література

1. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури/ С. Я. Єрмоленко. - Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. - 352 с.

2.Мацько Л. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту/
Любов Мацько // Культура слова. - 2011. - Вип. 75. - С.56-66.